

Straža v viharju

Izhaja vsak četrtek • Posamezna številka stane Din 1.50
Celoletna naročnina Din 40.— • Čekovni račun: „Straža v viharju“, Ljubljana, št. 16.790

Izdaja: Konzorcij „Straže v viharju“ (A. Tepež) • Urejuje: J. Natek
Uredništvo in uprava: Ljubljana, Kolodvorska 23 • Tisk Jugoslov. tiskarne (J. Kramarič)

Ljubljana, 15. februarja 1940

Leto VI — Številka 20

Dr. Natlačen o pobijanju komunizma

Razorne akcije sicer ne spadajo na dnevni red razprav banskega sveta, vendar smatram za svojo dolžnost, da se dotaknem najnevarnejše take akcije, to pa zaradi tega, ker za njeno uspešno pobijanje niso zadostna državna sredstva, t. j. državni aparat z vsemi represivnimi merami, ki so mu na razpolago, ampak mu mora priskočiti na pomoč tudi samoobramba ljudstva. To je komunizem.

V začetku leta 1939 se je opazilo popuščanje komunistične akcije, kar je v zvezi z neuspehom komunizma v Španiji (in z okrepitevijo narodnega socializma v Srednji Evropi). Zlasti s priključitvijo Avstrije k Nemčiji in z ustanovitvijo češko-moravskega protektorata so se zelo poslabšale zveze tukajšnjih komunistov z inozemskimi. V drugi polovici lanskega leta pa se je komunistična akcija pojačila, in sicer po izbruhu vojne in zlasti po sklenitvi zveze med Nemčijo in Rusijo in razdelitvi Poljske, ko so se boljševiki pojavili na Karpatih.

Komunisti nastopajo javno

Značilno za pojačano komunistično akcijo pri nas je dejstvo, da se komunisti več ne skrivajo v tajnih društvih in tajnem tisku, temveč da nastopajo v formalnem oziru na povsem zakonit način. Sodelujejo pri raznih revijah ali pa izdajajo samostojne knjige — vse v skladu s formalnimi predpisi zakona o tisku. Znani letak »Vsemu delavskemu ljudstvu« in »Kaj hočemo«, v katerem se med drugim zahteva sprememba družabnega in gospodarskega reda z naslonitvijo na Sovjete, je bil tiskan na povsem zakonit način. Je to metoda, ki da misliti. Vsekakor je to znak, da bo treba v večji meri kot do sedaj komunizmu stopiti nasproti tudi z idejno borbo. Naša javnost se te svoje dolžnosti mnogo premalo zaveda.

Tisk v borbi proti komunizmu

»Slovenec«, »Slovenski dom«, »Domoljub«, »Straža v viharju« so listi, ki imajo pobijanje komunistične propagande na programu; iz njihovega kroga izhajajo tudi brošure zoper komunizem in nedavno je izšla knjiga, v kateri se na poljuden način prikazuje človek in družina pod oblastjo komunizma in se odkrivajo njegovi pravi cilji. Del tiska pa molči, kot da se ga ta državo in narod upropašča-joča akcija ne tiče.

Ne bom se motil, če trdim, da je velik del naše inteligence, zlasti mlajše, v tem oziru pasiven ne zaradi tega, ker se ne zaveda nevarnosti ali ker je za politično življenje sploh gluh, ampak zaradi tega, ker si noče dobrega razmerja s komunizmom »pokvariti« za primer, če bi ta vendarle prišel na oblast. To načelno oportunistično stališče, ki računa »za vse primere«, je ono, kar naši borbi proti komunizmu jemlje udarnost in učinkovitost. Pomislite samo, da ljudje s tako miselnostjo vzgajajo mladino, vodijo tečaje, načelujejo društvom, posegajo v javno življenje z besedo in tiskom: kakšni morajo biti sadovi takega dela?

Komunizem se ne zdravi z zakonom

To so tako imenovani »filokomunisti«, ki jih najdete v vseh slojih prebivalstva v vseh stanovih, v mnogih sicer neoporečnih društvih, v mestu in na deželi, in ki okužujejo zdravo okolico, kjerkoli se pojavijo. So družbe, ki takih ljudi med seboj ne trpe, so društva, ki so svoje vrste neizprosno prečistila, so ustanove, ki niti trenutka ne bi zamudile, če bi se jim javil sum, da hočejo v tej stvari ostati »neopredeljena«. Vendar so to šele začetki, in sicer prav šibki začetki. Morda se je doslej akademski mladini še najbolj posrečilo, da vsaj osvetli gibanja in obsodi, kar je obsodbe vredno. Drugod pa nas čaka še mnogo dela. Če se ne bomo sami, vsak zase in vsi skupaj, uprli tej bolezni, nam bo izpodkopala zdravje, ki nam ga ne bo vrnil nihče več. Ne pozabimo, da država pri najboljši volji ne more drugega kakor postopati po zakonu, z zakonom pa se taka bolezen ne zdravi.

Komunizem med srednješolci

Ni čudno, da se je komunistično gibanje, primerno idealizirano, razpaslo celo že med srednješolsko mladino. Imamo dokaze, ki jih je dala preiskava v večjem številu naših srednješolskih mest, da so srednješolci naravnost stopili v službo predstavnikov kominterne, delajo po njihovih navodilih, lovijo pristaše, korespondirajo z enako mislečimi in s takimi, ki ne kažejo dovolj odpora, razširjajo ilegalno literaturo ali urejujejo in razširjajo lastne propagandne liste in lističe, ki si često nadevajo obleko nacionalnih aspiracij, da bi ostali ma-

skirani. Dvoje je značilno pri teh pojavih. Najprej to, da se na stanovanjih takih srednješolcev najdejo zaloge tudi vsega ostalega opozicijskega ilegalnega tiska, kot da so ti dijaki kot nosilci srednješolske komunistične akcije obenem tudi centri za vso ostalo opozicijsko akcijo. Drugo pa je, da take dijakne najdemo eno leto na eni srednji šoli, drugo leto pa na drugi. Če poizvedujemo za vzrok te selitve, izvemo, da so bili na prejšnjem zavodu izključeni zaradi suma komunistične usmerjenosti.

Srednja šola je vzgojna šola

Srednja šola je danes še vzgojna šola, tudi po zakonu, ne samo po naši tradiciji in našem hotenju. Dolžnost srednješolskega učnega osebja se torej ne izčrpa v tem, da se mlade glave napolnijo z učenostjo, njegova dolžnost je tudi, da dijaka vodi skozi življenje in ga pripravi nanj za čas, ko vodnika več ni. Ali je še med nami profesor, ki se zanima, kje in kako dijak stanuje, s kom se družijo, s kakšnim delom polni prosti čas? Ali je še med nami profesor, ki se zanima za dijakne tudi v izvenšolskih urah, da bi jih iztrgal iz rok brezvestnih političnih akviziterjev? Še so taki profesorji, poznamo jih; toda njihovo število je tako majhno, da izginjajo v množici onih, ki se jih dijak tiče samo kot objekt učenjarskega brusa. So še taki, vemo, njihovo poztvorno, nesebično in mnogokrat tiho delo je neprecenljive vrednosti, vendar: kaj bo zaleglo to delo spričo splošne indifferenčnosti nasproti moralnemu razvoju mladine!

Moj klic velja preko Vas, gospodje člani banskega sveta, vsem slojem naroda: Pazite, kaj se godi v družini, v društvih, v javnosti, v šoli in uradih, v industrijskih delavnicah in v podzemeljskih rovih, da Vas nekoč ne preseneti svet, ki mu bo krščanstvo samo še tarča za pijane dovtype, ruševine večstoletne narodne kulture pa temelj, na katerega bo postavil svoje brezdušno materialistično carstvo. Moj klic velja posebej še vsem poklicnim vzgojiteljem mladine, to je vsemu našemu nižjemu in višjemu učitelstvu: Najdragocenejše, kar imamo, je izročeno Vaši skrbi. Čez deset let bo slovenski svet tak, kakršnega Vi danes polagate v mlade duše. Gorje Vam, če se izkaže, da nji niste pleli, ali da ste celo sejali ljuljko!

Gospod ban dr. Marko Natlačen je v banskem svetu govoril besede, ki so udarjale kot kladivo, ki so zvenele kot bron na ušesa banskih svetnikov, ki bodo odmevale kot rešilna gesla po vsej Sloveniji. Gospod ban je govoril te besede o pravem času in v pravi obliki in je s tem državi in slovenskemu narodu storil največjo uslugo.

Za obrambo države, za obrambo slovenskega naroda, za obrambo krščanske kulture gre in zato je njegova beseda tako velika, tako pomembna, tako pogumna in tako jasna.

Javno je izpovedal, da je

1. Komunizem najnevarnejša razorna akcija in da mora državnemu aparatu stopiti na stran samoobramba ljudstva.

2. Komunistična propaganda se je po sklenitvi zveze med Nemčijo in Rusijo in razdelitvi Poljske pri nas ojačila.

3. Komunisti se skrivajo sedaj pod krinko zakonitih letakov (»Vsemu delovnemu ljudstvu«, »Kaj hočemo«) in hinavsko hujskajo k spremembi družabnega in gospodarskega reda s pomočjo Sovjetov!!! (Streljanje generalov, izgon milijonskih množic z lastne grude v koncentracijske tabori, izropanje in uničenje narodov: Ukrajincev, Litvancev, Fincev itd.)

4. Samo nekateri slovenski listi, med njimi »Straža v viharju«, vršijo idejno borbo proti komunizmu, drugi del tiska zamolčuje akcijo komunistov, ki upropašča državo in narod. — »Jutro« je potvorilo besede bana tako-le: »ostali tisk v državi pa molči«. Ne tako! Gre za našo banovino! in del tiska naše banovine molči! Seveda spada »Jutro« samo v ta del tiska kot eden glavnih mustatih krivcev! Da bi se pa bolj skril, je potvorilo besede gospoda bana v »ostali tisk v državi«.

5. Velik del mlajše inteligence je pasiven, ker si iz oportunizma noče pokvariti dobrega razmerja s komunisti! Kako popolnoma točno je gospod ban zadel! Koliko je takih profesorjev na vseh šolah in tudi na univerzi! Češ: saj bodo tudi komunisti potrebovali učnih moči! Da, da! treba je imeti dvojno železo v ognju. A »Jutro« je te besede gospoda bana spet umetno zveržilo z »ostalim tiskom v državi, češ da ta tisk molči iz oportunizma. Gre za inteligenco, gre za sokolsko, liberalno, za jeenesarsko, napredno slovensko inteligenco, ne za ostali tisk v državi! V njenem okrilju, v njenih gnezdih se skriva, se koti, se razvija komunizem.

Te oportuniste, ki so v tolikem številu zastopani v napredni inteligenci, je gospod ban imenoval **filokomuniste**, ki se tudi sicer najdejo v vseh slojih prebivalstva. So družbe, ki takih ljudi med seboj ne trpe.

6. Morda se je **akademski mladini** do sedaj najbolj posrečilo izločiti iz svojega kroga komuniste. To je »Jutro« **previdno zamolčalo**, ker bi pač moralo tu priznati zasluge katoliških akademikov, saj »Jutro« **pač menda dobro ve**, da »Jugoslavija« in »Slovenski klub« takih zaslug nimata.

7. Komunistično gibanje se je razpaslo med srednješolsko mladino, in preiskava je dala dokaze, da so srednješolci naravnost stopili v službo predstavnikov kominterne in delajo po njenih navodilih. Na stanovanjih takih srednješolcev so se našle **zaloge** tudi ostalega **opozicijskega tiska**, kot da so ti dijaki istočasno nosilci komunistične akcije in centri za vso ostalo opozicijsko akcijo.

Spet se je znašla očividno »jugoslovenska« opozicija v objemu s komunizmom, saj je na kako drugo opozicijo težko misliti.

8. Srednja šola je še danes **vzgojna šola tudi po zakonu**. Dolžnost učnega osebja ni samo **učenjarski brus**, ampak da **dijaka vodi skozi življenje in se zanima za dijake** tudi v

izvenšolskih urah, da bi dijake iztrgal iz rok brezvestnih političnih akviziterjev.

Te besede so prekrasne in važne, da jih posebej podčrtamo. Država plačuje na stotine in stotine profesorjev. Profesorji imajo vso intelektualno sposobnost. Kako se more zgoditi, da sta dve tretjini absolventov srednjih šol levičarsko ali vsaj protikrščansko usmerjeni? Prava razlaga za ta tako žalosten pojav je razdvojenost med učenim osebjem. Učno osebje ni enotno usmerjeno v krščanskem in protilevičarskem smislu, ampak je deloma inficirano od svobodomiselnega naprednjakarstva. Saj ima del te inteligence veliko večjo mržnjo proti Vatikanu kakor proti Kremlju.

Pa vse te lepe besede o vzgojni dolžnosti srednješolskih profesorjev so pri »Jutru« padle pod mizo ali v koš, ker je gospod ban s svojo tako točno kritiko **zadel »Jutrovski«** profesorski krog.

Redko je s tako kompetentnega mesta bila izrečena tako točna in ostra sodba proti onim, ki bi bili pač v prvi vrsti poklicani varovati najdragocenejše, kar imamo — našo mladino.

Na tem mestu lahko z veseljem ugotovljamo, da je borba, ki smo jo vodili ramo ob ramo s KA in »Mi mladi borci«, našla razumevanje in podporo na kompetentnih mestih.

Narod

Ceprav bomo le redkokdaj zašli v težave pri vprašanju, ali naj določeno skupnost ljudi označimo kot narod ali pa naj ji to oznako odrečemo, je vendar težko povedati, kaj je narod. Čeprav imamo očitne zunanje značilne znake naroda, n. pr. jezik, skupnost zgodovinskega razvoja itd., se vendar po natančnejšem preučevanju pokaže, da imamo tudi narode, ki tega ali onega posameznega znaka nimajo (n. pr.: Irci dolgo niso imeli lastnega jezika in ga šele sedaj znova obnavljajo, Nemci pripadajo dvema verama, o skupnem krvnem pokolenju pa tudi ne moremo govoriti, ker rasno čistih narodov zaradi prevelikega mešanja ni). Če opazujemo narode v njihovem razvoju, lahko ugotovimo, da vplivajo na ta razvoj predvsem zemljepisna enotnost in oddeljenost od drugih pokrajin z vsemi vplivi naravnih svojstev in bogastev ozemlja, enakost snovnih življenjskih pogojev in kot njihova posledica bolj ali manj skladno razvito narodno gospodarstvo, skupnost koristi, skupne nevarnosti, skupni jezik, književnost, vera, običaji, zlasti pa lastna država. Profesor Stjepan Ratković je v knjigi: Što je narod? (Zagreb 1935) narod označil kot duhovno skupnost manjšega ali večjega števila ljudi v preteklih, sedanjih in bodočih pokolenjih, ki se je izoblikovala na določenem ozemlju po dolgotrajnem doživljanju skupne usode (str. 73). Ta skupnost ljudi si ustvari prav svojsko gledanje na svet in življenje, ki se javlja na vseh poljih narodovega uveljavljanja, zlasti opazno pa v narodnih pesmih, običajih, jeziku.

Dolžnosti poedinca do naroda

Narod sam po sebi (brez državne organizacije) še ni družba v strogem pomenu besede (ni oblasti in določne zavesti skupnega namena), kljub temu pa ima posameznik važne naravne dolžnosti do naroda, ki so pravno

utemeljene v pravni zapovedi ljubezni do bližnjega.

Splošno lahko označimo te dolžnosti kot dolžnost prispevati po svojih močeh, da se kar najbolj pomnože duhovne in tudi snovne dobrine lastnega naroda. Kadar govorimo o narodu in o delu za narod, ki smo od njega prejeli posredovanje dosedanjih pridobitev in izsledkov človeštva, se moramo varovati, da si ne predstavljamo česa meglenega, ampak se zavedajmo, da živi narod v vsakem svojem članu. Potem bo manj fraz in več dejanj.

Narod in rasa

Novejša doba nam je prinesla novo zablodo, razizem, ki uči, da je na svetu več ras, ki niso enakovredne. Nacionalni socializem zahteva, naj vsi pospešujejo razvoj najboljših vseh ras, nordijske, in ji služijo. Znanstveno je razizem ovržen. Tudi moremo o rasah govoriti le v nekem omejenem smislu, ker so vse le različne vrste »homo sapiens«, ki jo označujejo enotni duševni in telesni znaki, predvsem razum in čut za pravico. Čistih ras tudi ni. Saj Nemci sami priznavajo, da je med njimi samimi komaj 10% nordijske krvi.

Danes se tudi mnogo govori in piše o evgeniki, ki naj skrbi za zdrav razvoj naroda. Dokler uporablja v prizadevanju, da prepreči manjvredno potomstvo dedno obremenjenih staršev, človeku primerna sredstva, je treba to prizadevanje pozdraviti, kolikor pa nasilno posega v zmožnosti človeškega telesa, jo moramo kot protinavno in pravno nedopustno odkloniti (prisilno ojalovljanje). Pozabiti pa tudi ne smemo na pospeševanje dobrih lastnosti naroda (treznost, visoko moralnost itd.). Zlasti pa moramo skrbeti za zdrave družine in za kmečki del naroda, ki je zaradi vednega stika z naravo fiziološko vedno najbolj zdrav in odporen.

Narod in država

Narodi naravno teže po lastni državni organizaciji, ker more vsak narod najbolj

skrbeti za nemoten in skladen narodnostni razvoj v narodni državi. Vendar tudi državnost ni za narod tako bistven znak, da bi narod brez države prenehal biti narod. V narodnih državah imamo tuje narodne manjšine, imamo pa tudi večnarodne države. Vsaka taka država oz. izvršilci državne oblasti se morajo zavedati, da ni njihova naloga raznarodovati in stapljati narode v neko novo narodnost ali jih narodnostno uničiti v korist

Borba proti komunizmu - naša narodna dolžnost

Komunizem je mednarodni protinaroden. Tega dandanes ni treba več dokazovati. Najlepši zgled za to nam je Francija, ki je še pred nedavnim puščala na stečaj odprta vrata komunističnemu delovanju, ki pa smatra danes za svojo narodno dolžnost, da pomete s kugo komunizma v vsem javnem in zasebnem življenju.

Protinaroden ni samo nauk komunizma, protinarodni so tudi pripadniki tega nauka, komunisti. Še se spominjamo, kako so razni Thorezi in slični francoski »rodoljubi« gremeli proti Nemčiji in — žal samo v svojih frazah — branili svojo domovino. In danes? Kje so Thorezi in slični domoljubi? — V Nemčiji, Rusiji. Tam, kjer bi morali biti, tam jih ni.

Toda taki niso samo francoski komunisti. Taki so prav tako vsi ostali komunisti. V hrbet lastni domovini bodo padli tudi naši komunisti, samo da jim bo dana prilika in da bo kominterna to zahtevala. Oni, ki vodijo našo državo, se morajo vedno dobro zavedati tega neizpodbitnega dejstva. Če je poedinec ogrožen ali če je celo napaden, ima naravno pravico, da se brani z vsemi razpoložljivimi silami. Isto naravno pravico ima tudi narod, da se brani in bori z vsemi razpoložljivimi silami proti sovražnikom, ki ga skušajo uničiti ali mu odvzeti njegovo svobodo. V tej borbi morajo sodelovati vse konstruktivne sile naroda. Borba proti komunizmu je nujna samoobramba vsakega naroda proti najnevarnejšemu sovražniku današnjega časa. Pri tem se ne smejo narod in poedinci pustiti zapeljati od raznih dobro premišljenih fraz komunistov in filokomunistične družbe. Ena izmed takih fraz, ki jih filokomunistična družba in komunisti vedno zaženejo, če jim oblastva stopijo na prste, je očitiranje denunciantstva onim, ki so opravljali samo svojo narodno dolžnost, kakor jim to velevala vest.

enega naroda. Vsak narod ima po naravnem pravu pravico, da razvije svoje narodno individualnost, ki se predvsem kaže v jeziku, šolstvu, umetnosti in znanosti, oporo pa ji daje dobro vojeno in narodovim potrebam primerno organizirano gospodarstvo. Država, ki v njej živi več narodov, ne sme kratiti nobenemu narodu svobodnega razvoja, dokler ta ne krši pravic drugih narodov.

Ta očitek ne sme strašiti prav nikogar. Vsak naj se dobro zaveda, da to ni nikako denunciantstvo. Ali je kdo že nazval kot denuncianta tistega, ki je javil oblasti zločinca, ki je ali ki resno grozi zažgati njegov rodni dom? Ali je denunciantstvo, če kdo pri oblasti javi koga, ki vse sile posveča temu, da bi povzročil požar ne samo na domu poedinca, ampak na skupnem domu vsega naroda? Če je upravičen javiti zločinca oblasti v prvem primeru, koliko bolj je upravičen — in tudi dolžan — javiti ga v drugem primeru.

Zato nas v naši borbi proti komunistom ne bo plašil niti očitek denunciantstva. Kljub takim in podobnim očitkom bomo nadaljevali našo borbo proti komunizmu, naj se pojavi v tej ali oni obliki. Nastopili bomo proti vsakomur, ki bo na kakršen koli način širil komunistično laž. Razkrinkali bomo vse pojave, pa naj se naša filokomunistična kavarniška družba razburja, kolikor je je volja in govoriči o ne vem kakšnem preganjanju človeške osebnosti in zatiranju svobode. To nam bo samo znak, da smo dregnili v pravo smer, pa najsi se vsi levičarji in njih priveski zakade v nas.

Dobro namreč vemo, da je pretežno na nas in na naši borbi, »ali bo komunizmu in zavajalcem mladih ljudi po šolah upadla državnost in samozavest, ali pa bodo postali še drzejši in bodo morda celo iskali potuhe«.

Vsem tistim pa, ki se še niso otreli bojazni pred očitkom denunciantstva, »osvetljevanje komunističnih pojavov ni nobeno denunciantstvo, molk v tem pogledu pa je izdajstvo«.

Vemo, da smo na pravi poti; zato bo naša borba proti komunizmu in proti komunistom tudi vnaprej prav tako neizprosna kot doslej. Kajti to je naša velika narodna dolžnost.

Ob etnica smrti Pija XI.

10. februarja 1939 je umrl v Vatikanu papež Pij XI. Ne samo med katoliškim svetom, ampak med vsem kulturnim svetom je papež Pij XI. predvsem znan po svojih okrožnicah o krščanski vzgoji, o krščanskem zakonu, o obnovi socialnega reda po evangelijskih načelih, o filmu, o brezbožnem komunizmu in o narodnem socializmu.

Trajno svetel spomin pa si je po vsem svetu postavil s svojimi mirovnimi akcijami, da bi od Evrope odvrnil novo rušilno vojno in da bi Evropi bil ohranjen mir, je daroval svoje življenje.

Papež Pij XI. je bil tudi veliki misijonski

papež. Koliko novih misijonarjev je šlo za njegovega vladanja med pogane, koliko jih je bilo krščenih, koliko novih škofij ustanovljenih, ve le malokdo.

Trajno bodo ostale v spominu vsem katoličanom papeževe okrožnice in pisma, v katerih govori o Katoliški akciji in katere preveva isti duh: »Skrbite predvsem in nadvse in za vsako ceno za edinost, za edinost v mišljenju, edinost v čustvanju, edinost v presojanju in v volji...«

Slovenci bomo ohranili v toplem spominu nepozabni lik sv. očeta Pija XI. Saj imamo za to še prav posebne razloge.

Češka akademija znanosti in umetnosti

K njeni petdesetletnici

Češka akademija znanosti in umetnosti je že 50 let najvišji znanstveni in umetniški inštitut češkega naroda. Pobudo za ustanovitev je dal deželni zbor ob priliki 40. obletnice vlade avstrijskega cesarja Franca Jožefa, ustanovljena pa je bila dve leti kasneje leta 1890 in nazvana »Češka akademija cesarja Franca Jožefa za znanost, slovstvo in umetnost«.

Češko društvo znanosti

Pa tudi že pred l. 1890 so imeli Čehi podobno ustanovo, ki je imela isto funkcijo kot kasneje češka akademija. Bila je to »Kraljevsko češko društvo znanosti«, ustanovljeno leta 1771 v glavnem po zaslugi češkega narodnega plemstva, grofa A. Nostica, Frant. J. Kinského in Ignacija viteza Borna. V publikacijah tega društva (bile so pisane v nemškem jeziku o čeških kulturnih in narodnih problemih v češkem duhu) se pojavljajo imena prvih čeških buditeljev J. Dobrovskega, Gel. Dobnerja, M. A. Voigta, F. M. Pelcla, R. Ungara i. dr. L. 1784 si je društvo nadelo ime »Češko društvo znanosti«; L. 1791 sta bila v okviru društva ustanovljena dva razreda: fizikalno-matematični in narodnozgodovinski. Z razvojem češkega znanstvenega dela v prvi polovici 19. stoletja je nastala potreba tudi po reorganizaciji Češkega društva znanosti. Tako je bilo l. 1840. Češko društvo znanosti po službi znamenitega češkega zgodovinarja in politika Fr. Palackeja razširjeno na 4 razrede: matematičnega, naravoslovnega, zgodovinskega in češko-filološkega. Nastala je doba zelo živahnega delovanja Češkega društva znanosti, ki je bila na žalost prekinjena z dogodki v burnem letu 1848. Po l. 1850 je izdajalo Češko društvo znanosti svoje publikacije (»Rozpravy«) v češkem jeziku, pozneje pa je vsak razred izdajal svoj »Věstnik«. Do l. 1890 je bilo Češko društvo znanosti edina ustanova, ki je objavljala izsledke češkega znanstvenega udejstvovanja.

Akademija znanosti in umetnosti

Ko je nastal v 16 letih preteklega stoletja nepričakovano veliki razvoj češke narodne kulture na vseh poljih, — tedaj je bil na vrhuncu svojega tvornega delovanja slavni skladatelj B. Smetana, slavo češkega imena je širil v tujini njegov tovariš A. Dvořák, blesteča dela so dali svojemu narodu slikarji J. Mánes in Mik. Aleš, kipar Myslbek, poezijo in prozo so privedli na svetovno višino Jar. Vrchlický, Jul. Zeyer, Svat. Čech, tedaj si je tudi češki narod postavil s pomočjo javne zbirke po mestih in vaseh (pod geslom »narod sebi«) sloveče narodno gledališče (»Národní divadlo«) na bregu Vltave in ga otvoril l. 1883 z najlepšo Smetanovo opero »Libuše« — je nastala nujna potreba po ustanovitvi take institucije, ki bi odgovarjale novim potrebam in bi veliki razmah češkega narodnega genija obdržala in še dvignila.

Razmišljali so o ustanovitvi Češke akademije znanosti in umetnosti. Zato pa je bilo treba predvsem velike finančne podpore. Tedaj se je jasno pokazalo v kako ozki zvezi je živel češki človek s češko narodno kulturo in češkim duhovnim napredkom. Praški me-

ščan, arhitekt J. Hlávka je kot anonimni mecen daroval 200.000 goldinarjev, da bi omogočil ustanovitev Češke akademije znanosti in umetnosti. S cesarskim dovoljenjem je bila v januarju 1890 akademija ustanovljena. Plemeniti mecen je s tem dal blesteč primer, kakšne vsote je treba darovati za umetnost in znanost. Njegov čin je zgovoren dokaz, kako je češka kultura rastla iz narodnih potreb, kako so Čehi znali sami skrbeti za svoje kulturne potrebe, prinašajoč radi težke žrtve.

Namen akademije

Namen akademije je podpirati moralno in gmotno češko znanstveno in umetniško prizadevanje z izdajanjem izvirnih del, dajanjem podpor, nagrad in štipendij.

Organizacija akademije

Akademija je razdeljena na 4 razrede:

1. razred: filozofija, državoslovje, pravo, sociologija, zgodovina in starožitnosti;
2. razred: matematika, naravoslovje z medicino in zemljepis;
3. razred: jezikoslovje in literarna kritika;
4. razred: leposlovje, likovna umetnost, glazba.

Člani akademije se dele na:

1. častne (po štirje v vsakem razredu);
 2. redne (I., II. in IV. razred po 15 članov, IV. razred 12 članov);
 3. izredne (v vsakem razredu toliko, kot rednih);
 4. dopisne (v vsakem razredu 2 krat toliko kot rednih);
 5. zunanje (20 članov v vsakem razredu).
- Sedež akademije je v Narodnem muzeju v Pragi.

Poleg izrednih publikacij izdaja akademija od svojega početka naslednje periodične časopise:

1. »Rozpravy České akademie«. V njih izdaja vsak razred znanstvena dela svojih članov.
2. »Věstník« prinaša vsak mesec poročila o delu Akademije.
3. »Almanach« vsebuje pregledna letna poročila, predavanja in seznam članstva.
4. »Zborník světové poesie« izdaja IV. razred Akademije.

Po prevratu l. 1918 je Akademija spričo novih razmer spremenila in popravila svoja pravila in si nadelo novo ime: »Češka akademija znanosti in umetnosti«, obnovila je pretrgane stike s tujino in postala član centralnega društva akademij znanosti: »Union académique« v Bruselu.

Po uničenju češkega visokega šolstva ima Akademija tem važnejše in odgovornejše poslanstvo. Češki narod veruje, da bo pod vodstvom sedanjega prezidenta, češkega zgodovinarja J. Šuste uspešno dopolnila svoje poslanstvo.

Počitniški tabor SDZ 1940 v Ptuj!

Fantje: od 5. do 8. julija

Dekleta: od 9. do 12. julija

Agitirajte. Zbirajte dinarje. Oskrbite si kroje. Letošnji tabor bo prekosil vse dosedanje. — Geslo: Vsa armada SDZ se zberi v Ptuj!

Dijaška ura v ljubljanskem radiu

Z uvedbo dijaške ure je ljubljanska radijska postaja izpolnila svoj pester in bogat spored in omogočila, da se velika dijaška armada, ki je raztresena po vsej Sloveniji, združi ob radijskih aparatih, tvori eno celoto in posluša o nalogah, ki jih slovenski narod stavi na svoje dijaštvo.

Prva oddaja je bila v nedeljo, 11. februarja, ob pol 5 uri popoldne. Za uvod so dijaki klasične gimnazije zapeli študentovsko himno; zatem je spregovoril Jože Peterlin o pomenu in namenu dijaške ure v ljubljanskem radiu. Dekleta s Krekove gospodinjske šole in dijaki s klasične gimnazije so zapeli še vsak po eno pesem, nakar je za uvod podal prof. dr. Vraber pregled slovenskega šolstva in dijaštva. Dijaška ura se je zaključila s Paučnikovo recitacijo Beličičeve Domovine.

Oddaja je bila zelo skrbno pripravljena. Spored je bil pester. Vsi oni, ki so bili pri radijskih aparatih, so prav gotovo sklenili, da ne bodo zamudili v bodoče nobene dijaške ure. Vsem onim pa, ki v nedeljo še niso bili pri radijskih aparatih, prihodnja oddaja bo v nedeljo, 25. februarja, ob pol 5. uri. Tedaj pa vsi k radijskim aparatom!

Stražni ognji

Druga številka »Stražnih ognjev« leži pred nami. Na naslovni strani ima sliko evharističnega križa na vrhu Triglava in uvodnik o domovini. Na naslednjih straneh si slede članki o slovenski dijaški zvezi, o pomembnih obletnicah v februarju, o koroški zemlji, poročila o delovanju krožkov SDZ, literarno črtico študentka Jožica iz Barake, nekoliko besed je posvečeno športu, zadnji kotichek pa židani volji. Že iz te kratke navedbe vsebine je razvidna pestrost, ki jo poživljajo krasne slike koroških krajev.

Če bodo »Stražni ognji« tudi vnaprej vsebinsko tako bogati in pestri ter tehnično dobro urejevani, bodo brez dvoma daleko nadkrili slične liste. List je namenjen za dijake nižjih razredov srednjih šol in za dijake meščanskih šol. Prav gotovo je, da so »Stražni ognji« na tem področju zamašili veliko vrzel, prav tako pa je tudi gotovo, da je njih naloga prav zaradi tega, ker leži na njih velika odgovornost, ki so si jo prevzeli z izhajanjem, težka. Toda začetek je dober. Želimo, da bi »Stražni ognji« zagoreli visoko čez vso Slovenijo, da bi ponesli našo toplo ljubezen do Boga, naroda in države v srce slednjega dijaka, da bi se ob njih ogreli vsi, ki danes ne korakajo še z nami.

Vsi, ki še niste prejeli »Stražnih ognjev«, pišite takoj na upravo, Miklošičeva cesta 5. Slovenska dijaška mladina, zavedaj se, tvoj list so »Stražni ognji«! Ostala slovenska javnost, podpri stremljenja slovenske katoliške mladine!

Opozarjamo Vas

na aktualno knjigo dr. Žebota:

„Korporativno narodno gospodarstvo“

Založila Mohorjeva družba

Vrednost knjige dokazuje povesbneli prostaški napad v komunistični Sodobnosti.

Nedeljske misli

Kaj je salonsko krščanstvo? To je nedovoljeno razmerje z vsemi ali nekaterimi zmotami oziroma razpadami sodobnega časa. Salonski kristjan hoče tako živeti, kakor živijo popprečno vsi moderni ljudje. Če je v modi spolzka knjiga, se čita; če kino ali gledališka predstava, se obišče. Vsaka modna norost se posnema. Če je ples, se gre pač plesat. Če je moderen zimski ali poletni šport, se mu je treba posvetiti, pa četudi na škodo nedeljske maše. Če prinese moda razvado, ki krši božjo ali cerkveno zapoved, se vest pomiri z ugotovitvijo, da je pač treba s časom iti naprej. In moda vedno zmagal! Če apeliraš v imenu krščanstva na salonskega kristjana, da bi se tej ali oni nekrščanski ali v poganstvo vodeči razvadi odrekel, imaš občutek, da bi na tej točki kmalu prišlo do razkola. Najbolj ranljivo pa je salonski kristjan takrat, kadar mu kdo osporava iskrenost in doslednost njegovega krščanstva. V besedah je salonski kristjan vedno najboljši kristjan. Če je treba, zna svoje krščanstvo dokazovati na več različnih načinov. Le njegovih zavitih pojmov in sodobnih napad iz velikega nevernega sveta se ne dotakne, zakaj tam je po njegovem vse v najlepšem redu. Nekaj letno opazovanje salonskih kristjanov pa pokaže kljub temu, da ti ljudje stalno drsijo navzdol v mlačnost, v brezbriznost za vero in še kam drugam. O njihovih otrokih žal ni, da bi govoril.

S temi mislimi primerjamo nedeljsko mašno berilo in evangelij. Sv. Pavel piše: »Prosimo vas in opominjamo, da čim dalje bolj napredujete... To je namreč volja božja, da se posvetite...« (1 Tes 4.) Kajne, to je čisto nekaj drugega kot salonsko krščanstvo? Salonski kristjan gleda samo okrog sebe na modo časa in jo skuša dohitevati. Pravi kristjan gleda navzgor, na življenje v nebeški slavi, na taborsko svetlobo spreminjenja (gl. evangelij!). V svitu njenih žarkov se marsikaj prevrednoti, kar ima na tem svetu drugačno ceno in potem je človeku marsikaj lahko, kar je sicer zelo težko. Tako sta okrog nas dva tipa kristjanov. Prvi tip nastaja na ta način, da nekateri vedno gledajo na moderni svet in ga skušajo vsem ozporedno dohitevati. Drugi tip zajema moč v premišljevanju božjih zapovedi in nebeške slave. Tudi ta tip je moderen, le da noče, da bi se po svetu ravnal, ampak da bi se svet po njem ravnal. Ocenjevati oba tipa ni težko. Praktična izbira pa je nekaterim težka. Za enega se zahteva, da s svetom prepeva; za drugega, da proti toku plava. In elita mora vedno plavati proti toku...

Književnost

Brez naslova

Mavricij Vrana je hodil po sobi od okna do vrat in od vrat do okna, gledal v tla in štel parketne deščice, ki so škripale pod njegovimi koraki. Sneg je padal v debelih, mokrih kosmih in ceste so bile čez in čez zame-tene. Žive duše ni bilo zunaj, samo velik pes se je ob drvarnici sosedne hiše trgal na verigi in besno lajal v vrabce, ki so se stiskali pod strešni žleb. Včasih se je bliskovito vrgel za snežinko, ki se je počasi vrtela nad njim in mu kakor muha obsedela na hrbtu.

Mavricij Vrana ni imel časa gledati skozi okno in miriti razdraženega psa. Njegove oči so zrlle zamišljeno izpod namrščenih obrvi in visokega izbočenega čela, ki se je čezenj po-tegnila globoka guba prav od stikališča obrvi pa gor do velike rdeče lise, ki je nastala tam že bogve kdaj. Na vsem njegovem obrazu in na drsajočih korakih se je poznalo, da se za tem visokim čelom pletejo velike misli. In kadar je Vrana premišljeval o kaki sila važni stvari, je hodil po sobi od okna do vrat in nazaj ter štel parketne deščice. Na veliki, nepogrnjeni trhlji mizi pa je na vrhu vzornega nereda ležala odprta najnovejša številka lite-rarnega lista »Repa« in na prvi strani je bilo v debelih rdečih črkah objavljeno, da

»... uredništvo razpisuje veliko nagrado za najboljšo novelo, ki bi na najbolj plastičen način pokazala vsakemu, posebno pa našemu izobraženstvu, silno važnost nerazrušljive sloge vseh plasti naroda in njegovih struj v sedanjih razcefranih časih...«

To je bila vsekakor epohalna stvar, vredna najvestnejšega razmišljanja za vse izobražen-stvo, najbolj pa za literate. Mavricij Vrana pa je bil literat od nog do glave. Sicer še noben literarni list ni imel časti priobčiti njegovih del, tudi ni še nihče videl niti ene same črke, ki bi jo bil Mavricij Vrana napisal z name-nom, da obogati našo literaturo, toda — v srcu — v duši! Tam so ležali zakopani neiz-merni zakladi, ki jih je bilo treba odkopati in izvleči in dati njim, ki so lačni in žejni umet-nosti! Zdaj je prišla prilika, ugoden trenutek, da se uveljavijo vsi še skriti talenti na najsi-jajnejši način: kot svetli vodniki nesložnega naroda na poti v lepšo bodočnost! In Mavricij Vrana je bil talent, izreden talent! Kaj zato, če ni še ničesar napisal? — Ali zdaj! — Zdaj je zadnji čas, zdaj je najugodnejša prilika, zdaj je — Ah! — Koliko moči ima mladost v sebi, koliko življenja, koliko idealov! — Ali naj res nima nihče nič od njih? Ali naj res umro in odpadejo kot orumenelo listje jese-ni? — Ne! — Nikdar! — Zdaj je prišel čas! — Prišlo je, Izrael, tvoje odrešenje!

Toliko moči je nenadoma začutil v sebi, da je moral pospešiti korake in sunkoma dvig-niti glavo proti stropu. Stisnil je pesti v hlač-nih žepih, da ga je zaskalelo v sklepih. Z me-zincem bi bil tedaj prevrnil nebotičnik na glavo, če bi ne bil tako globoko zamrznjen v zemljo.

»Novela! — Novela! — Novela! — Kaj je prav za prav novela?« Vrana je sedel pri mizi s peresnikom v roki in slinil ustnice z jezi-kom.

»Ah! Nazadnje je vseeno, kaj je novela! — Kar bom napisal, bo pač novela!«

Odprl je črnilnik in globoko pomočil pero. »Homer je klical Muze, predno je pisal Ili-jado, Tasso svoj Osvobojeni Jeruzalem! — In jaz? — Koga naj kličem? — Phaa! Nikogar! — Moje delo bo samostojno! — Ali mladi smo močni!« Presedel se je na stolu z desne plati na levo in se naslonil na rob mize.

»Zdaj je treba poiskati naslov! — Torej — Kakšen bi bil primeren? — Ta-le na primer: — V slogi je moč! — Ne! — O-mile: Sloga ja-či, nesloga tlači! — Tlači! — Oh, ja! — Vse preveč prozaično, preveč oguljeno je to! — Nekaj izvirnega mora biti! — Na primer — na primer — Čemu vrača imajo novele na-slove? — Pa vendar, nekaj izvirnega, moder-nega — Ah, pa naj bo brez naslova, kar brez nasl — Harr duš! — To, to je pa domislek, to je pa več kot moderno! — Na-slov naj bo: — Brez naslova! — Da, da! — Kar — Brez naslova!«

Mavricij Vrana je še enkrat z dostojanstve-no kretinjo pomočil pero v črnilo ter z veli-kimi, strogimi črkami napisal na vrh pole kon-ceptnega papirja: — Brez naslova —. Potem je poslinil ustnice z jezikom in potegnil pod naslov tri debele črte.

»Tako! — Zdaj pa v božjem imenu začn...«

»Gospod Mavricij, ura je deset in veste, kaka je navada v naši hiši!«

Vrana je tiho zamašil črnilnik in ugasnil luč. Čez četrto ure je že zaspal.

*

Sončen dan. Čez dve uri poteče rok za od-dajo novele v uredništvu. Vrana stopa po ce-sti ponosno zravnano, s širokim črnim klobu-kom na glavi. Take klobuke imajo samo ve-liki umetniki. Kupil ga je v starinarni nalašč za to priliko. Orokačevine roke drži v žepih oguljene zimske suknje in desno nadlaht za spoznanje tesneje pritiska k telesu, kajti tam je v notranjem žepu suknjiča v modrem ovit-ku njegova prva novela. »Brez naslova«. Če stisne rame, ali če se prime za desno stran, začuti rahlo trdoto in vsi njegovi čuti imajo čez glavo dela, da pravočasno zaznamujejo heizmerno zadovoljstvo, ki ga vsega prešinja. Sonce se smeje z neba, hiše se smejejo ob ce-sti, okna blisketajo in mežikajo v soncu, sneg se iskri v milijon biserih, ljudje se smejejo in hitijo mimo in gledajo Vrano kot čudo z onega sveta. Vsa praznična je pot, prazničen je dan, slovesno je v njegovi duši. In na desni strani ga žgečka njegova prva novela, epohalno de-lo, ki je ležalo v njegovem srcu zakopano vse do danes, ko je nastopil svojo zmagoslavno pot, da vidi in spozna svet njegov talent, nje-gove sposobnosti in ga dvigne nad zvezde.

Pred uredništvom. Vrata so stroga in raz-lični plakati že od daleč kričijo z njih: Potr-kajte! — Osnajte čevlje! — Pustite pse zu-naj!

Vrana potrka z vso samozavestjo.

»Prosto!«

»Dovolite, gospod urednik, moje ime Mav-ricij Vrana, pisa...«

»Ah, drago mi je, gospod Vrana! — Ste prinesli novelo? — Da? — To je lepo!«

Vrana seže v žep in izroči uredniku svojo novelo. Zazdi se mu v tem trenutku, da se je neizmerno povečal v svoji duši, tako povečal, da bi z lahkoto v prah pohodil Prešerna, Can-karja, Zupančiča...

Urednik pretrga ovoj.

Zdaj... zdaj bo pač moral omedleti od navdušenja nad lepoto tega dela... Zdaj bo...

Urednik preleti s pogledom prvo stran.

»Vi!... Vi mislite norce briti iz nas?... Ven!« zagrmí nenadoma nad Vrano in Vrana prebledi tako temeljito, da se mu niti rdeča lisa na čelu ne pozna več. Ves se razleze v nič, samo njegove preplašene oči še živé in buljijo v ta grmeči obraz, v te besno mahajo-če roke, ki v velikanskih kolobarjih trgajo njegovo novelo na kosce.

»Za nič! — Totalno za nič!«

Vrana zajecja.

»Kkakko ggossppp...?«

»Za nič? — Čujete? — Zaa niii!«

»Za mii?...«

»Brez naslova! — Ne-za-sli-ša-no! — Sli-šite? — Vi! — Brez naslova!«

»Ali gospod u-rednk, to je vendar mo-der...«

»Tepec!«

»Kakko ggosp...?«

»Tepec! — Teepeeec!«

Vrana je uničen, do tal uničen, tako uničen kakor drevo, ki ga je podrl vihar. Oči se mu polnijo s solzami.

»Brez naslova! — Neverjetno! — In tako pišete vi o slogi, o nerazrušljivi slogi vseh struj in plasti naroda? — A? — O, ubogi, preubogi narod naš! — Sluga!«

»Želijo, gospod urednik?«

»Potočite tega tepca po stopnicah!«

Vrana sedi na zadnji stopnici in popravlja svoj umetniški klobuk, ki je prifrčal za njim.

»Izrael, Izrael! — Lažje bo pač Sodomi in Gomori na dan sodbe!«

*

Ko se je Mavricij Vrana zjutraj prebudil in se prepričal, da je še v svoji sobi, je skočil s postelje, pograbil polo konceptnega papirja z naslovom: Brez naslova — in jo raztrgal na tisoč koscev. Tako je umrlo prvo njegovo de-lo, še predno se je rodilo.

Tine.

tekmovalcev popolne tehnične sposobnosti, ki so jo vsi tekmovalci, katerih je bilo 35, od prvega do zadnjega sijajno obvladali.

Smuk: 1. Herle Franc 2:30, 2. Hafner Ivan 2:58.8.

Slalom: 1. Herle Franc 2:26.7, 2. Končan Oskar 3:02.3.

Alpska kombinacija: 1. Herle Fr. 238.02, 2. Hafner Ivan 290.76, 3. Končan Oskar 306.98, 4. Šmitek Zane 312.62.

Krasni zlati pokal, ki ga je klubu podaril njegov največji dobrotnik dr. Korošec, si je ponovno priboril naš odlični alpski vozač Herle Franc ter s tem dokazal, da je naj-boljši klubski tekmovalac. Poleg pokala prej-me lično plaketo; Hafner in Končan prejmeta prav tako krasne plakete.

Družabni večer AK Straže

AK Straža daje svojim članom poleg osta-le izobrazbe tudi možnost, da se privadijo p r a v i družabni kulturi, ki je potrebna vsa-kemu inteligentu. V ta namen prireja vsako leto za svoje članstvo družabni večer.

Tako je tudi 5. februarja bil družabni ve-čer AK Straže, katerega so se poleg akade-mikov-strazarjev udeležili tudi odlični pred-stavniki našega javnega življenja in zastop-niki ostalih kat. akademskih društev. Večer je potekel v prijetnem razpoloženju brez plesa. Na sporedu so bile orkestralne točke, katere so izvajali naši tovariši. Tov. Berkopec je govoril o programu in delu »Straže«. Go-spod prof. Piliš nam je na harmoniko zaigral venček slovenskih narodnih pesmi in inter-mezzo iz »Cavalleria rusticana« ter arijo iz »Bohema«. Dumo je recitiral tov. Paučnik, spomnili smo se tudi tragedije našega brat-skega naroda.

Za zaključek pa smo sprejeli v svoj aka-demski krog tovariše-bruce, ki so položili svoj prvi življenjski izpit.

V veselem in prijetnem razpoloženju se je s slovensko pesmijo ob tri četrt na 12 zaklju-čil stražarski večer.

Srednja šola

IZ MURSKÉ SOBOTE

Mi severni stražarji ne počivamo. Zvesto bdimo na braniku zemlje, ki so nam jo naši očetje izročili v varstvo.

Precej nas je na gimnaziji kneza Koclja. Zbiramo se pri naših sestankih ter se priprav-ljamo za veliko delo, ki ga bomo pozneje vršili med narodom. Zavedamo se resnosti dni, ki zahtevajo moža, ne polovičarja! Zato de-lamo!

Naš krožek SDZ je priredil dne 3. februarja uspelo opero »Kovačev študent« z veselo predigro »Denar za doktorski izpit«. Javnost je razumela dobro voljo mladine ter je bil Prosvetni dom ob priliki predstave skoraj premajhen. 5. februarja je bila predstava z istim sporedom za dijaštvo, ki se je je tudi polnoštevilno udeležilo. Igralci, pa tudi pevci, so dobro rešili svoje vloge, nekateri zelo do-bro. S to predstavo smo v novem letu prvič stopili na plan. Prepričani smo pa, da ne zad-njič. Delali bomo ter vršili poslanstvo, ki so nam ga izročili naši voditelji. Joža Č.

Šport

TEKME »AKADEMSKEGA ŠPORTNEGA KLUBA« ZA ZLATI POKAL DR. KOROŠCA

Idilični Črni vrh nad Jesenicami je bil dne 11. februarja praznično razpoložen. Že v zgod-njih jutranjih urah so ASK-ovci drsli po snež-nih poljanah in mnogoštevilnemu občinstvu obljubljali najlepše uspehe. Megla, ki je pred dnevi pritiskala na našo Gorenjsko, je zadnje dni izginila in nam obetala najlepše vreme. Prav to je privabilo na naše tekme toliko ljudi, da jih še nobene ASK-ove tekme ne pomnijo. Poleg velikega števila ASK-ovcev in drugih prijateljev kluba je posetilo našo prireditev izredno veliko število članov ASK Gorenjca, TK Skale, SK Bratstva, SK Ljubljane in JASO. Vse je kazalo, da bo borba kakor v klubskih tako tudi v medklubskih tekmah iz-redno napeta.

Proga, ki je potekala s Španovega vrha, je dolga približno 3 km in je bila zaradi zamrzle-ga terena izredno težavna ter je zahtevala od